

**Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 20 051.131
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
доктору мистецтвознавства, професору,
професору кафедри методики
музичного виховання та диригування
Карась Ганні Василівні
76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57**

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Осипенка Ярослава Сергійовича

«Поліетнічні аспекти функціонування музичної культури і мистецтва

Буковини кінця XX – першої чверті XXI століття»

представленого на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. Важливим аспектом української науки є дослідження регіональних особливостей культурної спадщини, мистецького доробку. Такі дослідження дозволяють глибше розкрити специфіку розвитку культури і мистецтва, безпосередньо залежних від суспільних процесів у конкретних історико-географічних умовах. Дисертація Ярослава Осипенка є одним із складних досліджень. У ній поєднані питання з різних гуманітарних наук. Ідентичність і регіональна ідентичність, унікальність регіону, збереження традицій і формування нового культурно-мистецького простору, мистецький простір України у загальноєвропейському культурному просторі – ця проблематика вже на декілька дисертацій. Але все ж музична культура і мистецтво Буковини з багатонаціональним складом населення вирізняється мовною, релігійною і культурною різноманітністю і потребують наукового осмислення. Тому своєчасність вивчення беззаперечна, хоча автор дисертації зіткнувся з поліфонією культурного і наукового простору.

Дисертаційна робота Ярослава Сергійовича Осипенка виконана на кафедрі музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника згідно з планами науково-дослідної роботи закладу вищої освіти та наукової тематики кафедри: «Народно-інструментальна музика України і зарубіжжя: аспекти взаємодії фольклорного і академічного напрямів» (державний реєстраційний номер 0113U006389), «Музичне мистецтво в історико-культурній еволюції композиторської творчості та виконавства» (державний реєстраційний номер 0125U000103).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. Основні положення та висновки дисертації обґрунтовані достатньою кількістю якісно проведених досліджень. Автором дисертації чітко окреслені мета та завдання дослідження. Зазначимо, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є дотичними. Результати досліджень отримані автором особисто.

Кваліфікаційна робота Ярослава Осипенка є оригінальною науковою працею, яка виконана на належних методичному та теоретичному рівнях. Робота має послідовну та логічну структуру і є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про високий рівень наукової компетентності автора. Викладене вище свідчить про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладені у кваліфікаційній роботі Я. Осипенка.

Сформульовані наукові положення та висновки дисертації базуються на використанні відповідних до поставлених завдань методів дослідження. Для досягнення мети і реалізації завдань основою дослідження музичної культури Буковини в поліетнічних вимірах пограниччя визначеного періоду стала інтеграція підходів і методів із методологією гуманітарних наук – історії, музикознавства, культурології тощо. Зокрема,

міждисциплінарний підхід був використаний для комплексного осмислення поліетнічної музичної культури Буковини із залученням знань із музикознавства, етнології, історії, соціології та культурології; конкретно-історичний підхід – для аналізу розвитку музичного мистецтва Буковини в контексті визначальних історичних подій і суспільно-культурних змін різних епох; культурологічний підхід – для вивчення особливостей етнокультурної взаємодії, символіки музичних традицій і їхнього впливу на формування регіонального мистецького простору; інформаційний підхід – для аналізу, систематизації й інтерпретації відомостей про поліетнічну музичну культуру Буковини та виявлення динаміки її розвитку; універсальний підхід – для забезпечення цілісної методологічної основи дослідження через інтеграцію різних наукових дисциплін. Звичайно, що метод об'єктивності й історизму сприяв аналізу музичних явищ у контексті конкретних історичних умов та культурних трансформацій; джерелознавчий метод – для опрацювання архівних документів, нотних записів, періодичних видань і усних свідчень; хронологічний – дозволив визначити послідовність розвитку музичної культури Буковини; ретроспективний – допоміг реконструювати культурні процеси; емпірико-теоретичний – поєднав теоретичні узагальнення із результатами польових досліджень, експедицій і інтерв'ю.

Зазначене вище дозволяє оцінити одержані Я. Осипенком результати, основні наукові положення та висновки глибоких за змістом досліджень, як достовірні.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна полягає в тому, що вперше на основі регіонального аналізу було розроблено концепцію поліетнічної характеристики музичної культури і мистецтва Буковини з особливостями освіти, мовного розмаїття як елементів культури і мистецтва порубіжжя; синтезу традицій у колективній праці, творчо-мистецького впливу на репертуарну політику колективів, жанрові пріоритети і специфіку засобів музичної виразності; творчою міжнародною

співпрацею у гастрольній діяльності та культурно-мистецьких проєктах. Ці характеристики стали можливими відповідно залежності географічного розташування регіону (його пограниччя з Молдовою та Румунією). Діяльність професійних музичних колективів Чернівецької обласної філармонії проаналізовано як творчо-експериментальну лабораторію. Репрезентовано поліетнічний характер народно-інструментального і вокально-хорового мистецтва Буковини. Розкрито динаміку змін фестивального руху регіону і залежність трансформацій від міжнародної співпраці та модернізації культурно-мистецьких процесів.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень.

Результати дисертаційного дослідження викладено в 11 публікаціях, в тому числі 3 у фахових виданнях України категорії «Б»; 1 – у виданні, що індексуються у наукометричній базі Web of Science; 1 – у міжнародному періодичному виданні; 6 – в апробаційних виданнях (матеріали і тези конференцій).

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура поданої на захист дисертації є доцільною, вона підкорена меті дослідження і дослідницьким завданням. У висновках зроблено підсумки дослідження. Висновки дисертації аргументовані, підкріплені відповідним матеріалом і теоретичними положеннями, що свідчить про досягнення поставленої мети. Після висновків наведено список використаних джерел українською, польською, англійською мовами.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади вивчення музичної культури і мистецтва Буковини» представлено поняттєво-термінологічний апарат дослідження, розглянуто Буковинський регіон як історично сформоване поліетнічне культурне пограниччя, проаналізовано джерелознавчі й методологічні підходи до дослідження та висвітлення історичних передумов формування поліетнічності в музичній освіті і мистецтві регіону.

У розділі сконцентровані питання поліетнічності Буковини в контексті міжкультурної комунікації. Зроблено акцент на унікальності прикордонного простору, де історично взаємодіють українська, румунська, єврейська, молдовська, польська та німецька культурно-мистецькі традиції. Поняття «пограниччя культур» розглядається як динамічне середовище трансформацій, синтезу й контрасту етнокультурних елементів, що формують гібридні форми мистецтва й локальні ідентичності. Здійснено джерелознавчий огляд літератури та сформовано концептуальні підходи до вивчення поліетнічної музичної культури Буковини зазначеного періоду, з урахуванням мовнобагатоманіття і трансформацій у вокально-хоровій та інструментальній творчості.

У *другому розділі дисертації* «Осмислення специфіки музичної культури і мистецтва Буковини крізь призму міжетнічних зв'язків» зроблені акценти на поліетнічному характері розвитку регіональної музичної культури, в якому особлива роль належить Чернівецькій обласній філармонії.

У розділі здобувач простежив генезис поліетнічного формування музичної культури, освіти та мистецтва Буковини – від кінця XVIII – XIX століття до сучасності. Я. Осипенко розробив логічну послідовність аналізу історико-фактологічного матеріалу регіону, що сприяло концептуалізації дисертаційного дослідження. Такий підхід дозволив дисертанту показати функціонування регіону як прикордонного простору із впливами різних державних і культурних традицій зі збереженням етнічних культур, виникненням нових форм художнього самовираження.

Сформульовані дисертантом концептуальні засади пояснюють природу взаємозв'язків освіти, мовного розмаїття, синтезу традицій у творчій діяльності, репертуарній політиці та мистецьких проєктах, а Чернівецька обласна філармонія, як осередок етнокультурного розмаїття, презентує освітній, творчий і культурно-комунікаційний потенціал регіону. Представлений репертуар колективів дозволив дисертанту обґрунтувати

основні положення своєї концепції і розкрити риси міжкультурного пошуку: фольклорні впливи, жанровий синтез (наприклад, «Буковинська весна», «Пори року», «Крізь століття»), багатство форм (хорові мініатюри, театралізовані сцени, етно-мюзикли) і стилістичних засобів (мелодика, ритміка, оркестровка, аранжування), що відображають поліетнічну ідентичність регіону.

У *третьому розділі дисертації* «Поліетнічне музичне мистецтво і культура Буковини у синтезі традицій та інновацій» автор обґрунтував положення про взаємозалежність розвитку фестивального руху регіону, традиціями святкування «Маланки», специфікою народно-інструментального та вокально-хорового мистецтва.

Висновки дисертації узагальнюють результати дослідження.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Текст дисертації успішно пройшов відповідну перевірку, порушень академічної доброчесності не виявлено. Викладені в дисертаційній роботі наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача і відповідають всім вимогам.

Дискусійні положення та зауваження по дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ярослава Осипенка, вважаємо за доцільне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі зауваження. Стилiстичні рекомендації: у подальшій науковій роботі бажано уникати зайвих дублювань і надмірного повторення слів, приміром замість «Буковини» можна використовувати «регіон», «край», «етнорегіон». У наукових роботах з музичного мистецтва історичні, політичні відомості викладати тільки за необхідністю, інколи просто перераховувати авторів, основні ідеї (концепції, думки), а не перетворювати музикознавство на культурологію, теорію та історію культури, політологію тощо.

Щодо питань.

1. Яким чином джерелознавчий аналіз і вибір методологічних підходів впливають на об'єктивність та повноту вивчення музичної культури і мистецтва Буковини?
2. Які механізми художнього синтезу етнічних традицій виявляються у народно-інструментальному та вокально-хоровому мистецтві Буковини, і як вони відображають процеси культурної взаємодії та ідентичності регіону в історичній перспективі?
3. У чому полягають особливості композиторської рефлексії полікультурного середовища Буковини в академічній музиці, і як творчість окремих митців демонструє моделі збереження, трансформації та переосмислення національно-етнічних музичних кодів у контексті глобалізаційних викликів?
4. Як динаміка фестивального руху Буковини, що пройшов шлях від поліетнічної регіоніки до міжнародної взаємодії, і традиція святкування «Маланки» як унікального мультинаціонального феномена, відображають трансформацію культурної ідентичності краю в умовах глобалізаційних процесів?

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам. Дисертація Осипенка Ярослава Сергійовича «Поліетнічні аспекти функціонування музичної культури і мистецтва Буковини кінця XX – першої чверті XXI століття» є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних завдань.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять наукову новизну, є повністю обґрунтованими і аргументованими, отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційної роботи. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові

завдання вирішені повною мірою, мету дослідження досягнуто. Роботу виконано державною мовою.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Осипенка Ярослава Сергійовича «Поліетнічні аспекти функціонування музичної культури і мистецтва Буковини кінця XX – першої чверті XXI століття» відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам наказу Міністерства науки і освіти України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р. та № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор Ярослав Сергійович Осипенко заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

Олена АФОНІНА